

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Ind under jul	side	3
Nittrupgård i Salling	side	4
En julegaveidé	side	6
Slægtsgårdsrejsen 2006	side	6
Juleaften på Skrøbelevgård i 1890'erne	side	7
Det danske landbrugseventyr	side	10
Stumphales levnedsløb	side	12
Fra Slægtsgårdsarkivet	side	14
Vagtlægeordning anno 1890	side	14
Nyt fra kredsene	side	15
Familiens højtider og dansk vejr	side	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening

December 2005 · januar 2006

Nr. 379 - 62. årgang

*Nittrupgård i Salling er en slægtsgård i niende generation.
 Læs om Nittrupgård på side 4.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvangvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 22
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Henry Slemming,

Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Valget er overstået, og tingene falder på plads rundt i de nye kommuner, alt imens at nogle kandidater slikker sårene, og andre glæder sig over resultatet.

Efter et bragende dejligt efterårsvejr, som nærmere lignede sensommer, helt frem til sidst i november, skiftede vi direkte til vintervejr med frostgrader og bidende blæst, alt imens vi går og venter på den efterårsnedbør, der skal fylde depoterne op.

Nå, vejret går og kommer, og det ender altid med at gå op i en større enhed.

Så står julen for døren, og den fylder meget i de små hjem uanset aldersfordelingen, men den fylder nok mest i børnefamilierne.

Forretningerne forventer atter en rekord omsætning i julemåneden, med en stigning på 8-10% i forhold til sidste år, hvor den også satte rekord.

En kendsgerning er det, at familien Danmark har en særdeles god og sund privatøkonomi, og dermed en købekraft uden sidestykke.

Vi oplever en øget beskæftigelse overalt i erhvervslivet, og de 700-800 mand, der blev ledige, da man besluttede at lukke slagteriet midt i Odense, kan åbenbar forholdsvis nemt finde anden beskæftigelse. Det er nye positive tider, og selv folketingets opposition må glæde sig. Det gør nok lidt ondt på nogle af dem, og de gør, hvad de kan for at skjule glæden.

Julen er den tid på året, hvor vi samler familien fra nær og fjern, dels for at fejre højtiden, men også for at bevare nogle gamle traditioner.

Her på Kaaregaard er det nu 37. gang at Kate og jeg samler hele familien til julefrokost juledag, og vi glæder os over, at de unge i familien fortsat synes, det er rart at mødes hos, og her træffe de fætre og kusiner, som de kun sjældent møder i hverdagen.

Vi glæder os som vanligt til denne dag.

Jeg håber vore medlemmer har nogle lignende traditioner, som binder jeres familier sammen.

Hermed de bedste julehilsner, og også ønsket om et godt nyt år til jer alle.

*Kate og Carl Martin Christensen
Kaaregaard i december 2005*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 380 udkommer omkring
den 20. februar 2006. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. januar 2006.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

Ind under jul

Af sognepræst Peter Våg Andersen, Ørslev.

En gang læste jeg en beretning om en jødisk familie, der i 1400-tallet, ligesom andre jøder i Spanien, blev udvist af landet. Familien havde boet i Toledo, men de blev nu tvunget til at lukke deres hus og efterlade stort set alt, hvad de ejede og havde. Familiens overhoved, den gamle bedstefader, flygtede sammen med hele sin slægt, og det var ham, der drejede nøglen om i døren og lagde den i lommen, hvorefter de begyndte deres lange vandring. Ingen af dem så sig tilbage, da de gik. De flygtede til et andet land, men den gamle mand kunne ikke omstille sig. Hvert år ved påskefesten, når familien ifølge jødisk tradition læste om udfrielsen fra Ægypten, tog bedstefaderen nøglen frem til huset i Toledo. Han fortalte familien om slægtens historie hjemme i Spanien, og han sluttede med at sige: Vi har et hus i Spanien. Her er nøglen til det. Pas godt på den, så vi en dag kan vende tilbage. Og nøglen blev et klenodie i familien. I femhundrede år fortalte man hvert år hinanden historien til påske. Nøglen blev ved den anledning taget frem, selvom den var blevet ganske rusten, for nøglen var nu i slægten blevet et symbol. Nøglen fortalte, mens den blev givet videre fra generation til generation, om en fjern fortid, der alligevel stadig havde med dem at gøre – nøglen fortalte om et hjemsted hinsides lande og have. Familien havde en nøgle, der for dem indeholdt håb. Et håb som sprængte alle grænser.

Håb og forventning, det præger i allerhøjeste grad også den tid, som vi nu er i – adventstiden, men hvis vi tænker efter, så ved vi godt, at det ikke kun er i adventstiden, at vi har håb og forventninger. Her ind under jul er de bare nemmere at få øje på, fordi det helt konkret er noget af det samme vi tænker på og måske især fordi det også får nogle synlige udtryk, med pynt og lys, mad og gaver. Men håb og forventninger – det har vi i virkeligheden hver eneste dag, time og minut af vores liv. Vi håber og vi nærer forventninger. Det kan være de små håb og forventninger, til glade timer i selskab med dem, som vi holder af, til solskinstimer og den slags. Men vi tænker og håber, vi ønsker og drømmer også større endnu. Vi håber på og ønsker os et godt liv for os selv og for andre mennesker, et liv uden sygdom og nød – helst uden døden også! Ja, vi håber på fred og retfærdighed her hos os selv og i verden omkring os. Dét, som vi drømmer om og håber på, når vi tænker stort, ofte uoverkommeligt stort for vore egne kræfter og evner, dét vi drømmer om og håber på, det har i Bibelen et navn, det kaldes et Fredsrigge. For det er ikke kun os i vor tid, der har haft den drøm og det håb, det er velkendt gennem tiderne. Vore håb og vore drømme ligner hinanden, også gennem tiderne. Den første søndag i advent var prædike teksten fortællingen om Jesus i synagogen i sin hjemby Nazareth. I synagogen læste Jesus op af Esajas Bog. Han læste op om, hvordan Fredsriget skal komme med fred og retfærdighed – med godt budskab til fattige, med frihed til de fangne og undertrykte, og med helbredelse til de syge. Og derpå sagde Jesus til forsamlingen: ”I dag er dette skriftord gået i opfyldelse!” Dermed sagde Jesus: ”Nu er forventningernes tid forbi. Lige nu – i denne tid kommer det Fredsrigge eller Guds Rige til jorden, som der er blevet profeteret om. Det rige som ligger i vores håb og drømme. Men de, der hørte Jesus, blev vrede på ham, og ville styrte ham ned fra et bjerg. For de kunne ikke se, at der var sket nogen forandring. De fangne og undertrykte var stadig ikke sat i frihed, og de blinde kunne stadig ikke se. En lignende reaktion kunne man også have på vores prædike tekst til i dag, Zakarias’ lovsang, den sang Zakarias synger da hans søn, Johannes Døberen, er blevet født. For temaet på 1. søndag i advent og 3. søndag i advent er i virkeligheden det samme, nemlig: Nu er det opfyldt! Alle drømmene og håbet er i Jesus af

Nazareth blevet til virkelighed. Her i Zakarias’ lovsang hedder det at Gud har besøgt og har forløst sit folk, har vist barmhjertighed og har givet mennesker at leve uden frygt. Altså, det der er gået i opfyldelse, det der er profeteret om – det, der er lovet. Også her ville de, der hørte Zakarias’ lovsang dengang kunne indvende, at det var nu noget svært at få øje på. Og det ville være rigtigt, hvad de sagde, det var svært at få øje på nogen forskel, og det er det for øvrigt stadig. Verden er stadig fuld af sygdom, nød og død. Det oplever vi i vores eget liv. Eller bare tænd for nyhederne, så er det der. Og der er stadig også mennesker, der bebrejder Gud, at det er sådan.

Alligevel er adventstiden én lang opfordring til os om at hævde og holde fast i – også selvom det bliver på trods. At hævde og holde fast i, at alting blev anderledes, da Guds søn kom til jorden. Vi holder fast i, at med Jesus er vores liv forandret. Vi holder fast i – som Zakarias sang det i søn lovsang – at Herren har besøgt og forløst sit folk. Herren har forløst sit folk, men ikke fra de barske realiteter, som verden rummer. Det må vi indse. Men vi er blevet forløst. Vi er blevet befriet fra den håbløshed, som de barske realiteter ellers ville få os til at føle. Vi lever i det håb, at det er Gud, der har riget, al magten og al æren. At det er Guds retfærdighed og kærlighed, der sætter normerne for, hvad et menneske er, og for hvordan det er at være menneske. Vi lever med det håb, at ligegyldigt, hvor håbløs verden og livet kan se ud, ligegyldigt hvor håbløst og uoverkommeligt det kan virke at gøre noget ved menneskers forhold, ligegyldigt hvor håbløst livet kan se ud til tider, så våger Gud alligevel over verden, som en mor våger over sit syge barn. For Gud har for altid sat sit aftryk på verden og vores liv. Og når livet er levet til ende, da venter et evigt liv hos Gud, som også er vor Fader i himlen.

På sin vis er alt dette allerede blevet nævnt én gang, eller i hvert fald summen af det. Det blev nævnt på en anden måde ved barne dåben. Her hedder det i begyndelsen af ritualet: ”Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb.” Vi kan leve vores liv med et levende håb. Og det er vigtigt at blive mindet om igen og igen. Det bliver vi også her i adventstiden. Vi får et håb, der sprænger alle grænser. For med det, der sker i kirken: ordene vi hører, salmerne, dåben og nadveren, er det som med historien, jeg begyndte med at fortælle. I kirken fortæller vi også videre fra generation til generation. Vi fortæller om det, der godt nok skete i en fjern fortid, men som alligevel stadig har alt med os og vores liv at gøre. For ordene i dåben og i nadveren besøger Herren os og forløser os. Og som den jødiske familie, der måtte forlade Spanien i 1400-tallet havde et håb, en nøgle, som sprængte alle grænser, sådan har vi også en nøgle til at leve vores liv uden frygt, uden at håbløsheden tager magten fra os.

En nøgle får vi givet videre, hver især – første gang i dåben Hver eneste gang, der er dåb, rækkes nøglen videre, nøglen til det levende håb.

Derfor kan vi da også – på trods af næsten 2000 års afstand i tid sige i kor med Zakarias: ”Lovet være Herren for han har besøgt og forløst sit folk.”

Nittrupgård i Salling

Nittrupgård o. 1915.

Af Knud Mouritsen.

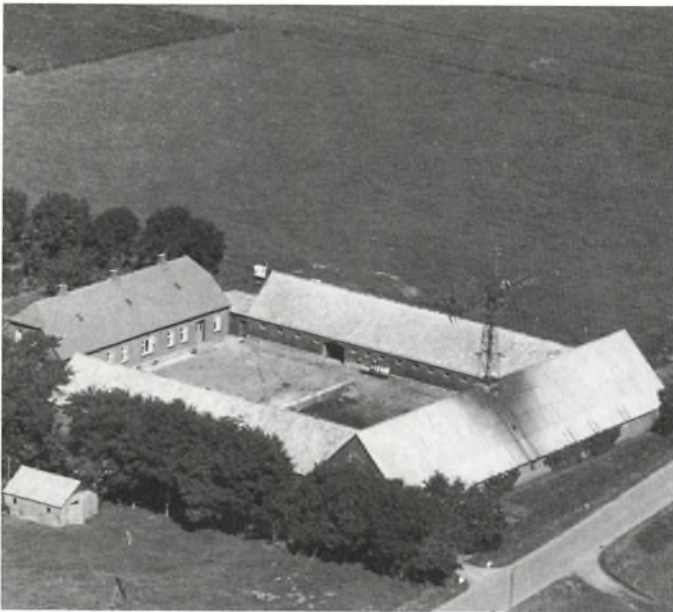
Nittrupgårde i Balling sogn, Spøttrup kommune, udgøres af to gårde: Koldgård og Nittrupgård. Sidstnævnte, der tilhører Jens Høstgaard Møller, er beliggende på adressen Nittrupvej 1 i Balling – og har matr. nr. 13a m.fl. af Vrå. Begge gårde er, – hvad man for blot en generation siden kaldte et par pænt store gårde. Jens Høstgaard Møller er med sikkerhed 9. generation af den slægt, der gennem de sidste ca. 250 år har ejet Nittrupgård. De sidste 8 generationer var både gårdbrugere og selvejere. Der kan tales om en slægtsgård, selv om ikke alle generationsskifter er fra forældre til søn eller datter. Oprindeligt var Nittrupgård på mere end 10 tdr. hartkorn og tilhørte, måske allerede kort efter reformationen 1536, Viborg Latinskole – ligesom flere andre Ballinggårde. Storbonden Mogens Christensen og hans kone Birgitte Mogensdatter frikøbte i midten af 1700-tallet flere såkaldte ”Rektorgårde” fra Latinskolen i Viborg, og var en overgang ejer af 20 tdr. hartkorn bøndergods. Den ene af Nittrupgårdene, en tvillinggård, var fæstet til hans brødre Mads og Simon Christensen. Det vides dog ikke med sikkerhed om det var Nittrupgård. Senest 1769 købte sønnen Mogens Mogensen (1735 – ?) så Nittrupgård til selveje, og det år blev han 3. påskedag gift med Maren Sørensdatter (1743-1812), datter af Søren Nielsen Strøm, der var fæster af Vadum Møllestrøm under det tidligere bispesæde ”Spøttrup” i nabosognet Rødding. 1769 var det ikke ret almindeligt, at bonden selv ejede sin gård, men da faderen var temmelig velstående og ejede flere gårde i Balling, har der måske været tale om arveforskud. 1776 frasolgte Mogens Mogensen Nittrupgård tre tdr. hartkorn til Jacob Madsen i Balling Overmølle, og Nittrupgård var således skyldsæt til 7 tdr., 2 skp., og 2 fjk. hartkorn, da den 1784 blev solgt til Simon Mogensen (1763-1841), hvis far var fætter til den tidligere ejer. Han blev gift med Birthe Svenningsdatter (1783-1873), og kun var brordatter af den tidligere ejer. I 1840 overtog sønnen Søren Simonsen (1813-1899) Nittrupgård, og da han var ugift gården i 1872 til søstersønnen Peter Andersen Høstgård (1838-1898) fra Bilgravgård i Nr. Balling, som var gift med Mette Marie Jensen Holst. Hendes far var Poul Holst, der ejede Koldgård i Balling. Han drev også

købmandskab med egne skibe, der lagde til ved Sallings kyst. Datteren Mette Marie Høstgård (1872-1955) blev gift med Knud Jensen Møller (1867-1929) fra Øster Skovgård i Sevel. I 1939 fulgte sønnen Peder Høstgård Møller (1902-1969), der var gift med Margrethe Sander (1908). Deres søn, Knud Høstgård Møller (1931), havde Nittrupgård fra 1967-2002. Han er gift med Ellen Frydendal Bøgedal. Knud Høstgård Møller har i mange år været et meget aktivt medlem af bestyrelse for Dansk Slægtsgårdsforenings Midtjysk Kreds, og han er også medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse. Yngste søn, Jens Høstgård Møller (1967), overtog Nittrupgård i 2002, hvorefter Ellen og Knud Høstgaard Møller flyttede til Lærkevej i Balling.

Driften af Nittrupgård gennem de sidste 4 generationer

Næstsidsste ejer af Nittrupgård, Knud Høstgaard Møller, fortæller: Mine bedsteforældre overtog Nittrupgård år 1899, og da var der 68 tdr. land til ejendommen. De fordelte sig med 54 ½ på ager, 10 på eng, 2 på plantage og resten (1½ tdr. land) på veje, have og gårdsplads. Besætningen bestod af 12 malkekøer, 20 stk. ungdreager og kalve, 1 tyr, 16 fededreager, 5 heste, 3 plæge, 12 får samt fedesvin, hvoraf der årligt solgtes ca. 40. Bedstefar døde 1929, og min bedstemor drev gården videre med den yngste søn, Kresten Høstgaard Møller, som bestyrer i 10 år. Der blev købt lidt jord til gården, og det bør måske nævnes, at mund- og klovsygen var hård ved mange besætninger i de tider. I 1937-38 mistede min bedstemor en tredjedel af kreaturerne af denne sygdom. Da var Nittrupgård specielt hårdt med.

Da mine forældre 1939 overtog Nittrupgård, var den på 76 tdr. land. Som andre driftige landmænd dengang øgede far bedriften, så besætningen kom til at tælle 24 malkekøer, 40 stk. ungdvæg, 10 heste, 7 får og lam samt levering af 100 slagtesvin om året. 1949 fik far den første traktor, hvilket betød en nedgang i hestebestanden – i første omgang til 2.

Nittrupgård o. 1960.

Nittrupgård 2002.

Samtidig øgedes svinebestanden, så der kunne leveres 170 svin pr år.

1963 brændte alle avlsbygninger. Vi boede da på Grove Smedegård i nabosognet Brøndum. Dertil blev malkekøerne flyttet. På Nittrupgård blev der bygget ny stald og lade på 1800 m². Den ene halvdel af stalden blev indrettet til slagtesvin, – den anden som løsdriftsstald til ungkreaturer.

1967 overtog vi Nittrupgård efter mine forældre. Vi tog kobesætningen med og byggede 700 m² løsdriftsstald og indrettede malkestald. Den del af stalden, der havde været brugt som løsdriftsstald til ungkreaturer, blev ændret til farestald. Besætningen var nu øget til 40 malkekøer med opdræt samt 40 søer foruden fedesvin. 1977 blev malkekøerne sat ud og staldene renoveret. Vi fortsatte med 18 ammekøer samt opdræt, og svinebesætningen blev forøget til 150 søer. Vi leverede 2000 slagtesvin årligt og solgte resten som 30 kg. smågrise. 1977 blev en naboejendom med 17 ha. købt til, og 1983 blev der bygget 600 m² maskinhus samt halmfyr til bigballer. 1997 påbegyndtes generationsskiftet, idet vores yngste søn, Jens Høstgaard Møller, blev medindehaver og Nittrupgård blev et I/S. Nu var 9. generation af familien rykket ind på Nittrupgård. Ammekøerne blev nu sat ud og engen lejet ud. Der blev bygget ny løsdriftsstald til drægtige søer i dybstrøelse. De bestående stalde blev renoveret til en farestald med 84 farestier, og resten blev sektionerede klimastalde til fravæning og stald til sopolte. Besætningen kom dermed op på 360 søer med salg af ca. 9000 stk. 30 kg. grise årligt. Der dyrkes 70 ha., hvoraf de 10 er lejet. Afgrøderne er hvede, byg og raps. Ved årsskiftet 2001/2002 overtog Jens Nittrupgård fuldt og helt. Ellen og jeg gik således ind i vores tredje alder.

Bygningerne

Indtil branden den 31. august 1963 lå avlsgården mellem stuehuset og landevejen, Men efter at de gamle længer var brændt, ønskede amtets vejvæsen at de nye længer ikke opførtes så tæt på vejen, som de gamle bygninger. Derfor besluttede familien af lægge stald og lade på stuehusets modsatte side, så den gamle have blev til gårdsplads, og de gamle gårdsplads blev til have. Dette medførte også en tilpasning af stuehusets indretning, men den opgave blev løst meget elegant.

Ejerne

- 1750** Storbonden Mogens Christensen gift med Birgitte Mogensen
- 1769** sønnen Mogens Mogensen (1735-?) gift med Maren Sørensdatter (1743-1812).
- 1784** fætterens søn Simon Mogensen (1763-1841) gift med Birthe Svenningsdatter (1783-1873), der var Mogens Mogensens niece.
- 1840** sønnen Søren Simonsen (1813-1899) ugift.
- 1872** nevøen Peder Andersen Høstgaard (1839-1905) gift med Mette Marie Jensen Holst (1838-1898).
- 1899** svigersønnen Knud Jensen Møller (1867-1929) gift med Mette Marie Høstgaard (1872-1955).
- 1939** sønnen Peder Høstgaard Møller (1902-1969) gift med Margrethe Sander (f.1908).
- 1967** sønnen Knud Høstgaard Møller (f. 1931) gift med Ellen Bøgedal (f. 1931).
- 1997/2002** sønnen Jens Høstgaard Møller (f. 1967) ugift.

Nittrupgård set fra haven med Knud, Ellen og Jens Høstgaard Møller.

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

NYE MEDLEMMER

Gårdejer Jørgen Skovmand
„Lindegård“
Hjertingsskovvej 1
6630 Rødding

Niels Jørgen Barslund
Nørre Onsildvej 4
9500 Hobro

Proprietærer
Lene og Claus Tingleff
„Skerrildgård“
Lhombrevej 4
8783 Hornsyld

Henrik Friis
Langvadvej 15
Tørslev
8950 Ørsted

Inger og Børge Hansen
Askhøjvej 62
Albøge
8570 Trustrup

Gårdejere Vini Volsgaard
og Torben Søndergaard
„Volsgård“
Galtmosevej 14
Ørnvej
6973 Ørnvej

Gårdejere
Hanne og Mogens Poulsen
„Holtet“
Krattetvej 4
9300 Sæby

Gårdejere
Birgit og Jørgen Kjærulff
Torpevej 3
Håsum
7860 Spøttrup

Kirsten H. Pedersen
Nordrupvej 45
Nordrup
4200 Slagelse

Grethe Jensen
Fløjtevej 9
4700 Næstved

Gårdejer Jens Bo Olsen
Kragevigvej 6
4720 Præstø

Fra bladudvalget

Bladet bliver nu trykt på tyndere papir. Ændringen er sket af hensyn til foreningens økonomi. Ved at bringe bladets vægt under 50 gram spares ca. 24.000 kr. på årsplan.

OGN

En julegaveidé

Dansk Slægtsgårdsforening har et emblem, som man kan sætte på blusen eller jakkens revers. Det er et smukt gammeldags mærke med en sædemand. Disse emblemer forhandles af foreningens kasserer – Inger M. Hansen – og kredsformændene.

Skal man i denne juletid finde på en personlig gave til ægtemanden, der har alt, så er her en idé. Køb to emblemer og lav manchetknapper af dem. Enhver guldsmed kan udføre opgaven, som tilmed ikke er særlig kostbar, og man ikke vil have lukketøjet i sølv.

Slægtsgårdsrejsen 2006

I 2006 tilbyder Dansk Slægtsgårdsforening en rejse til Estland i dagene fra mandag, den 3. juli til søndag den 9. juli. Turen er tilrettelagt af fhv. forstander ved Bygholm Landbrugsskole, Niels Gert Nielsen, der har meget stor erfaring med Estland. Han har først været konsulent for baltiske landmænd og senere rejsearrangør og -leder.

Turen vil være en rejse rund i Estland, hvor vi ser natur, kultur og landbrug. I skrivende stund kendes prisen ikke, men det bliver omkring 6.500 kr. for turen, der har fuld pension.

Program for turen vil foreligge inden nytår, og fås ved henvendelse til Ole G. Nielsen:
tlf.: 58 58 40 16 / E-mail: Olegn@mail.tele.dk

Tilmelding sker til
Inger M. Hansen tlf.: 59 27 59 77.

Juleaften på Skrøbelevgård i 1890'erne

Skrøbelevgård o. 1900.

Lidt syd for Rudkøbing på Langeland ligger Skrøbelevgård, der for godt hundrede år siden var en gård med et par hundrede tdr. land, der tilhørte slægten Boesgaard. I 1993 blev jorden solgt fra, og bygningerne har siden 2001 tilhørt Lisbeth og Jan Tøndering, der har indrettet herregårdspension i hovedbygningen. I haven er Danmarks største franske kastanietræ, og til sommeren 2006 vil der være indrettet museum med gamle landbrugsmaskiner og ting fra før redningskorpsets tid. I 2006 vil der også være galleri på Skrøbelevgård. På www.Skrobelevgaard.dk kan man orientere sig om åbningstider etc. Eller ringe på tlf.: 62 51 45 31.

Tommy Boesgaard, Næstved har gjort redaktionen opmærksom på denne beretning fra hans families gamle "stamhus", som har været bragt i Langelands Avis o. 1950:

"Den grå morgentåge ligger over den store gårdsplads, det er endnu tidligt på morgenstunden, og kun fra staldvinduerne falder svage lysstrimler ud i den mørke firlængede gård. Nu og da høres stemmer fra kostalden, det er malkekonerne, der snakker om den store festaften, når de i aften med deres familier skal spise julemiddag på gården, og derefter til stort juletræ i salen hos den gamle frue.

I den lange toetages hovedbygning er alt stille, kun i den del, hvor køkken og borgerstue findes, ses lys i vinduerne, thi karlene er allerede inde for at få davren – mælkegrød og kaffe med sigtebrød. I køkkenet sidder pigerne på brændekasser, trebenede stole og skamler omkring det store komfur. De nyder morgenkaffen før den travle dag for alvor begynder. Der bliver meget at gøre, for der kommer mange julegæster, blandt andet den gamle fruens børn og børnebørn, som skal tilbringe hele julen på gården. Der kommer også gæster i juledagene både fra byen og de andre store gårde på øen. Kokkepigen er vel nok den der har mest at stå for. Hun har i ugevis stegt, bagt og kogt, og når der nu i dag for sidste gang inden jul går bud til byen, så gælder det om at se efter, at alt

det, der skal bruges kommer med hjem. Det hjælper dog, at det meste af det, der skal bruges, er gårdens egne produkter, og der findes jo bryggeri, mejeri, osteri og bageri på gården, ja selv spinderi og tællelystøberi. Men når alt kommer til alt, så er det dog kokkepigen det hele hænger på, og fadeburet bugner med alle hendes kunstværker i retning af madvarer. Der er slagtet både køer, grise, gæs, ænder og høns. Ude i staldene bliver gjort hovedrengøring, så gæsterne, af hvem der er mange kritiske landmænd fra de omliggende gårde, kan se, at alt er i orden. Seletøjet, der hænger på stolperne bag hestene, skal pudses og i alle båsene skal der i julen lægges langhalm. Hestene skal have de grå dækkener med fruens navnetræk på, og kørehestene skal have en ekstra omgang med strigler og børster, de skal forspændes den store char-a-banc, som skal afhente gæsterne ved skibet om eftermiddagen.

I vognporten ryster Jens-Kusk hynderne og gør mange vogne fint i stand. Der bliver megen kørsel i julen, og det er ikke godt at vide, hvilken vogn man får besked på at bruge. Vinduerne i fruens landauer skinner, og lys er sat i alle lygter. Også kanen må efterses, der kan jo komme sne, og så er det ganske sikkert, at herskabet skal på tur til skovene. Kanepisken bliver efterset, der sættes ny snert i, så den rigtig kan slå knald henover ørene på de brune, men ramme dem med piskan, det gør Jens-Kusk aldrig. Jens har tjent på gården siden han var konfirmeret, og han har gennem årene arbejdet sig op til at få den meget betroede plads som kusk. Han er på en måde fruens højre hånd, for der er ikke den ting, Jens ikke kan ordne, og gennem 25 år, har han tjent på gården. Han har haft lejlighed til at sætte sig ind i alle de småting, der er så nødvendige, for at livet på en stor gård kan gå sin gang. Jens bor ikke mere på gården, da han blev gift med Ane, fik han et lille hus for sig selv lige ved indkørslen til alleen, og her har Jens og Ane indrettet et hyggeligt lille hjem. I gården fejes og rives, og ikke et halmstrå må ligge på den store gårdsplads, alt skal ligge pynligt, når fruene kører til byen for at modtage sine gæster.

Malkningen er færdig, og karlene hjælper konerne med at bringe de tunge mælkejunger fra kostalden til gårdens mejeri, hvor mejersken står parat til at begynde kærningen. Karlene er villige til at hjælpe den kønne mejerske, det er godt at være gode venner med fruentimmerne, navnlig i julen, der kan jo falde en ekstra håndfuld brune kager af, og da der er store bestillinger på friskkærnet smør, som Jens-Kusk skal have med til byen, må der sættes fart i arbejdet. Fra de mange skorstene på hovedbygningen stiger brænderøgen til vejrs, og det kan ikke vare længe, før den gamle frue kommer ned. Pigerne har slukket lysene, der har været tændt ved rengøringen i stuerne, og nu skal det store hus opvarmes godt. Fruen går først i køkkenet for at sige godmorgen til sine piger. Hun tiltaler dem alle med "du", hun har kendt dem fra de var født, og for fleres vedkommende husker kun deres bedsteforældre, som tjente på gården hos fruens forældre. Så drøftes de sidste enkeltheder vedrørende alt, der skal serveres ude og inde under hele julehøjtiden, og hvad der skal hentes i byen udover de allerede bestilte varer. Fruen vil personligt være med at pakke bagværk, kød og flæsk til de gamle husmænd, som for år tilbage arbejdede på gården, men som nu er for gamle til at komme til juletræ. Deres julegaver skal Jens have med, når han kører til byen efter de sidste varer. I pakkerne skal også julegaver, legetøj til børnene, kjoletøj og tørklæder til konerne og hoser og træsko til mandfolkene.

Så kaldes der på Jens-Kusk, han sætter træskoene udenfor døren og på de grå hosesokker – med hvid tå og hæl – står han nu og modtager dagens ordre. Der er meget "Lille Jens", som fruene kalder ham, trods han er seks fod høj, skal huske i byen. Han skal til købmanden efter en masse varer, han skal levere gaver i de forskellige fattige hjem, han skal aflevere pakker til fruens venner og bekendte i byen, en ost her, en flæskesteg et andet sted og så videre, og han skal på posthuset for at få de sidste breve og de store pakker, som landposten ikke kunne slæbe med, når han kommer. Jens må skynde sig, thi allerede kl. 13 skal han igen være parat med de to brune for den store char-a-banc, for at køre fruene til skibet, hvor hun selv vil modtage sine børn og børnebørn. Det varer derfor ikke mange minutter, før vognen rumler ud ad porten, og Jens er af sted for at bringe juleglæde til de mange små hjem, hvor Jens altid bliver set op til som den gode julenisse. Så er det avlskarlens tur, og inde i stuen får han besked om at kun det allernødvendigste arbejde skal gøres i Julehelgen, kun det arbejde, der har med dyrenes pasning at gøre, og så kan han ellers selv om, hvem af karlene, der kan få lov at tage hjem i julen, dog er det en forudsætning, at alle karlene tilbringer juleaften på gården, og fruene ser gerne, at de alle går i kirke og fra kirken følges med husmændene og deres familier til julemiddag i borgerstuen og derefter til juletræ i salen. Christian-staldkarl slæber brænde ind, som han stabler pænt i de store brændekasser ved siden af kakkelovne og kaminer i stuerne. Også "Lille Christian" hører til de gamle trofaste, som efterhånden er blevet fast inventar på gården, og ligesom alle andre, glæder han sig til det liv, der vil udfolde sig i Julehelgen på den ellers så stille gård. Kokkepigen har fået ordre til, at intet må mangle, hverken i borgerstue eller sal. Der skal være rigeligt af det hjemmebryggede øl og masser af saftvand til børnene. Pigerne, der har været på gården i mange, kender fruene på en prik. De ved, at alt skal være som i de foregående år, og de går til det store arbejde med liv og lyst. Glædest er de, når alt er godt, og de ved, at megen af den ros, den gamle frue får, falder tilbage på dem. Desuden kender de alle gæsterne, og glæder sig til at se fruens døtre og alle børnene.

Om formiddagen kommer stadig besøgende i køkkenet. Landposten kommer med stabler af breve og småpakker, han

skal have kaffe og julekage, og han skal hilse på fruene og få den traditionelle konvolut med pengegaven. Også egnens gamle og fattige aflægger morgenvisitter for at ønske glædelig jul, og kaffekanden må frem igen. Jens er kommet tilbage fra byen, og med armene fulde af varer kommer han ind i køkkenet, hvor han lægger det hele af på bordene. Breve og pakker bæres op i salen, hvor de lægges på julebordene, således at fruene kan sortere dem. Brevene på borde og pakker på eller under det store træ, som skovløberen har fældet i Løjtnantskoven. Han har for resten haft sine øjne på dette træ siden sidste jul, og her står det nu i salen med julestjerne i toppen. Jens får travlt med at anbringe de mange lys, og han må også hjælpe fruene med at anbringe legetøj og gaver til gårdens folk og børnene på det lange bord for enden af salen. Der ser ud til at være masser af legetøj. Fruen har sandelig ikke glemt sine husmænds små rollinger, og som hun går der og ordner, er det som om der er både smil og tårer i hendes øjne.

Endelig er det tid, at gæsterne skal hentes. Jens kører frem for døren med den store char-a-banc. De brune skinner om kap med Jens' blankpudsede lange støvler og det plettede seletøj. Om det så er Jens' hvidgule handsker, så er de pletfri. Det fryder den trofaste kusk at høre de brune stampe i stenbroen, og medens han venter på fruene, og Christian-staldkarl med kritiske blikke inspicerer køretøjet, sidder Jens strunk som en garder på bukken og prøver forgæves at finde en eller anden ting, som ikke er, som det skal være. Fruene kommer ud og sætter sig på den inderste plads på det lange sæde. Derfra kan hun se på sine heste og nu og da tale lidt med Jens. Vognrumlen gennem porten er signalet til, at fruene er kørt efter gæsterne, og sidste hånd kan lægges på værket med hensyn til anbringelsen af julenæg på pæle i gården, i havens træer og gennem alleene, som også bliver revet i en fart.

I købstaden er skibet ved at fortøje, og mange barneøjne rettes fra skibet efter Jens' høje skikkelse på bukken. Den gamle frue står ved landgangen for at modtage sine kære, men børnene har kun lige tid til at hilse på bedstemoder, de skynder sig med at komme hen til vognen, idet de ved, at de to første får lov til at sidde på bukken ved siden af Jens, og kan således måske få lov til at holde tømme under hjemkørselen. Det kan nok være, at Jens får travlt med at besvare spørgsmål. Børnene vil vide besked om alt og alle derhjemme på gården, og de venter, at Jens kan besvare alle spørgsmål. De voksne stiger til vogns, og efter at have hilst på Jens, begynder hjemturen. På vejen gennem byen bliver der hilst og vinket til venner og bekendte, som kommer til vinduerne for at se, hvem der skal være den gamle fruens gæster. Hestene lunter af sted, og snart råber børnene, at nu kan de se de to rækker popler i alleen og den hvide kirke. Så køres forbi smedjen, nedad bakken, over korsvejen og nu varer det ikke længe, før vi kører forbi humlehaven og køkkenhaven, langs dammen og endelig forbi Jens' hus, hvor Ane står og vinker. Jens slår knald med pisker, de brune drejer ind i alleen, og så rumler vognen gennem porten ind foran hoveddøren på den toppede stenbro. Pigerne hjælper de mange gæster med kufferter, pakker og tæpper, og medens de voksne straks går til deres værelser på første sal, farer børnene rundt til køkkenet og stalde for at hilse på alle de gode venner, de husker fra så mange dejlige ferier. Også en tur i haven skal børnene for at se, om det gamle morbærtræ på højen, det store ægte kastanietræ og gyngen i de store kastanier ved dammen endnu er der. Efterhånden samles alle i havestuen, før man skal til gudstjeneste i kirken.

I Havestuen går snakken livligt. Der er den ældste datter, som er gift med den flotte proprietær, og bor på en gård i Jyl-

land. Så er der den næstældste datter, gift med den tidligere herredsfuldmægtig inde i købstaden, som begyndte sagførerforretning derinde, og som senest købte en større gård på Sjælland samtidig med, at han drev sagførerforretning i København. Så er der sønnen, redaktøren, og hans kone frue. Den næst yngste datter, som er ugift, hjælper moderen hjemme på gården, og er således også værtinde. Endelig er der den yngste datter, gift med adjunkten, magisteren, som han kaldes, og hvem husker ikke det store bryllup, der blev holdt her på gården, da der var så mange gæster, at de måtte dække et stort bord i loen, og da alle egnens fattige blev bespist. Hertil kommer alle børnene, og det er intet under, at det næsten er umuligt at høre ørenlyd, og bedstemor sidder i sin stol og nyder smilende det store selskab. Medens kirkeklokkerne kimer, begiver hele familien sig på vej ad havens gange til kirke. Alle folkene møder også i kirken, og det er kun pigerne, der har travlt i køkkenet, sal og borgerstue, som bliver hjemme. Ude i de store længer er alt stille, kun nu og da høres en raslen af grimer inde fra hestestalden, eller en svag brølen, efterfulgt af klirren med halsgrimer, idet køerne strækker hovederne for at nå høet, der ligger foran dem på fodergangen. I hovedbygningen er alt oplyst, de store petroleumslamper har fået nye væger, lys er sat i de mange stager og kandelabre på bordene, skabe og chatoller. I køkkenet brases og steges, og når kokkepigen åbner ovndørene, står der røg og damp ud i rummet, og en liflig duft af gåse- og flæskesteg hænger i det store køkken. Pigerne farer med store stabler tallerkener fra køkken og fadebur til sal og borgerstue, og kokkepigen tilfredse smil tilkendegiver, at alt er, som hun ønsker det, og at alt vil være færdigt, til de alle kommer fra kirke, således at de kan begynde at spise. Stuepigerne tænder lysene på bordet, og veltilfredse kaster de blikket over det store bord med det fine dækketøj, det smukke gamle sølv og de flotte opsatte servietter. Ved bordets ende står en højrygget stol, der er fruens plads, og ved den anden ende skal ingen sidde. Ilden brænder lystigt i den vældige kamin, og knuderne knitrer og knager, når de store knaster brænder. Ude i borgerstuen har det lange bord, der i dagens anledning er dækket med dug, fået en ekstra forlængelse for at skaffe plads til de mange husmænd og deres familier. Også her knitrer det i kakkellovnen, og på det lille sidebord har gårdens hjulmand anbragt sin harmonika, som han senere på aftenen skal bruge ved de forskellige julelege.

Medens således alt er rede til middagen hjemme, synges den sidste julesalme i kirken, og når de sidste toner af "Glade Jul" er ved at dø hen, går præsten langsomt ned ad kirkegulvet, og stiller sig ved udgangen, hvor han med håndtryk ønsker alle sine sognebørn en glædelig jul. Udenfor kirken udveksles julehilsener blandt egnens beboere. Kraverne smøges op, og så går turen hjemad. Herskabet fra gården går gennem haven og samles i havestuen. Fruen går til sal og borgerstue for at se, om alt nu er, som hun vil have det. Den gamle frue åbner fløjddørene og byder alle gå til bords. Den dampende risengrød står i store fade på anretterbordet, og foran fruens kuvert ligger mandelgaverne, der straks fanger alle barneøjne. Julestemningen er i fuld gang. Fruen løfter sit glas, byder alle velkommen, og så øses risengrøden op, og så begynder en søgen efter mandlerne i de store portioner risengrød med kanel, sukker og et stort smørhul. Selvfølgelig skal det altid passe, at de yngste får mandlerne, og når de store marcipangrise har nået de respektive vindere, taber børnene videre interesse for grøden.

Så kommer det store øjeblik, da de vældige gæs bliver bragt ind. De er så store, at de næsten ikke kan ligge på fadene. Sagføreren er udnævnt til forskærer, og snart er alle tallerkener fyldt med dejlige stykker gåsesteg, som ligger blødt mellem rødkål, brune kartofler og syltetøj, alt sammen svømmen-

de i den herligste brune sovs. Efterhånden som middagen skrider frem, stiger spændingen ved den bordende, hvor børnene sidder, og selv når den store "Bondepige med slør" kommer på bordet kan de, trods lokkende store klatter æblegelé, næsten ikke holde ud at sidde måltidet til ende. Men ventetiden er lang endnu først efter bordet er ryddet, alt er vasket op og alt sat på plads, vil dørene til juletræet blive åbnet. Fruen ønsker nu alle velbekomme, og straks er alle børnene parat til at hjælpe pigerne med at rydde bordet, så man kan blive færdige og komme ind til juletræet. Gæsterne går ind i havestuen, hvor kaffen serveres, og hvor der bliver røget tobak. Ude i borgerstuen er de også ved at rydde op, her hjælper husmændenes koner, medens de gamle husmænd fortæller de yngre om den tid, da de gamle prokurator levede og drev virksomhed.

Fruen sender nu bud efter Jens om at komme ind og tænde lysene på træet, og selv går hun sin runde i køkken og borgerstue, for at se, at alt er i orden. Det store komfur er pudset, køkkenbordene er skinnende og rent sand er strøet på murstensgulvet. Pigerne er alle i deres festkjoler, og fru kaldes nu alle fra køkken og borgerstue ind i havestuen, for at alle kan være der, når dørene åbnes til salen. Piger, karle og husmænd står lidt generte i hjørnerne, men efter mange venlige ord fra gæsterne, føler de sig snart hjemme. Så kommer det store øjeblik. Jens kommer ind og gør tegn til fru, at nu er juletræet tændt og alt i orden. Fruen åbner selv fløjddørene, og alle begiver sig ind i salen, hvor det store træ stråler og dansen om juletræet begynder. Hånd i hånd går alle rundt om træet og synger de gamle julesalmer, men børnenes øjne opdager snart, hvor gaverne ligger under grenene. Så standser sangen, og fru ønsker "god jul", og så går hun hen til det lange bord, hvor hun uddeler gaver til sine piger, karle og husmænd med familier. Karle og husmænd får tobak, skjorter, strømper og en lille skilling og en stor hjemmebagt julekage. Pigerne og husmændenes koner får tøj til kjole, et stykke linned, strømper og pengegave. Børnene får legetøj. Kjoler til pigerne og bluse og bukser til drengene. Desuden er der til hver en stor pose med marcipan, nødder, rosiner, mandler og brune kager. Også gæsterne har gaver med til gårdens folk. Der er lommestørklæder, halstørklæder, piber, tobak og cigarer, der dog først kan tændes når folkene kommer ud i borgerstuen. Så veksler familierne julegaver, og en jubel af glade barnestemmer lyder gennem en festlig oplyst sal. Den gamle frue har nu sat sig i den store lænestol, og en efter en bliver de alle kaldt hen til hende, hun vil gerne tale et par ord med hver enkelt af den store forsamling. Hun er så glad ved at se, at alle andre er glade, mest glad er hun, fordi det undes hende atter i år at fejre jul for og med alle sine kære i det hjem, hvor hun selv har fejret alle sine mange juleaftener. Så træder avlskarlen ferm for på folkenes vegne at takke fru for den dejlige aften, og han udtrykker ønsket om, at det endnu i mange år må forundes fru at sidde som deres beskytter på gården. Fruen byder alle folkene "god nat", og beder pigerne sørge for, at alle ude i borgerstuen har det hyggeligt og muntert. Med håndtryk og gode ønsker går de nu ud til den pyntede borgerstue, hvor det store bord bugner med alle slags julegodter, og snart begynder hjulmanden at spille op til dans. De gamle husmænd tænder cigarer og piber, kun spinderokkene er tavse, de er stillet hen i hjørnet, i aften hviler de.

I salen begynder børnene nu også at pakke deres gaver sammen. Enhver har sit lille private hjørne, hvor dukker, tinsoldater og alle de dejlige gaver samles. Jens-Kusk går rundt om træet for at passe på, at der ikke går ild i grenene. Et efter et brænder lysene ud, og de voksne trækker sig tilbage for at læse julebreve, men børnene holder ud til det sidste lys sluk-

kes. Så slukkes også gnisterne i de mange barneøjne, de små er trætte, dagen har været lang, den lange rejse og den store spænding har, trods viljen til at være med til det sidste, oversteget deres kræfter. Jens, der har åbnet alle vinduer for at få lysosen ud, meddeler, at nu sner det stærkt. Denne meddelelse bliver hilst med glædesråb fra børnene, for der har jo også været slæder blandt de mange gaver. Ledsaget af mødre går børnene nu til værelserne oven på, og snart ligger de i de store, lune senge og drømmer om juletræ, slæder, dukker og om den kære gamle bedstemoder..

Også den gamle frue er træt. Ugers slid og spekulationer har trættet hende, men hun har holdt ud for at glæde sine kære og sig selv. Hun byder "god nat" og går op til sit store soveværelse, og hendes døtre går skiftevis derop, for at være lidt alene med deres gamle moder. Endelig ligger hun under den store dyne, lyset står ved siden af sengen. Hvad tænker hun, som hun ligger der helt alene? Mon hun tænker på svundne dage, da hun med sin mand fejrede så mange dejlige juleaftener er her på gården, da børnene var små, eller ligger hun og ønsker, at hun endnu en gang må få lov til at fejre denne årets største aften i sit gamle hjem.

Nede i stuen sidder de fire søskende og hygger sig som i gamle dage, men også de er trætte. Rejsen var lang, og i mor-

gen er der atter en dag, så det er nok bedst at komme til hvile. Så slukkes lysene, også lampen i den store entre slukkes. Kun her og der ses lys fra vinduerne i soveværelserne. Også i borgerstuen er det for længst begyndt at tynde ud. Husmændene og deres familier er gået hjem til deres småhuse, og karlene er lusket over gårdens hvide snetæppe til deres kamre i en af længerne. Pigerne har ordnet alt efter festen derude, og kokkepigen har gjort sin sidste runde i køkken og fadebur for at se om alt er i orden til morgendagen. En af pigerne har lagt en måtte hen i nærheden af komfuret, hun har tænkt på den gamle trofaste hund, for det er vådt og koldt ude. Hunden har strakt sig tilfreds på måtten, og de døende gløder i komfuret sender et lille lysskær på katten, der har lagt sig på brændekassen, og på den lange række polerede messing- og kobberlysestager i tallerkenrækken. Nu slukkes det sidste lys oppe på første sal i hovedbygningen, det er på den gamle frues værelse. Hun har ligget længe i sine egne tanker, nu kan hun sove i den bevidsthed, at hun har givet alle sine en god juleaften. Alt er nu stille på gården, kun snefnuggenes legen tagfat derude syer det store hvide tæppe, der vil dække gårdspladsen julemorgen.

Den store bornholmer i entreen slår tolv og så hersker freden i hus, stalde og lade på den gamle familiegård, det gamle hjem.

Det danske landbrugseventyr og H. C. Andersen

Docent emer., dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Sammenslutningen af Lokalthistorisk Foreninger. Erik Helmer Pedersen fortæller om danske forfattere og deres forhold til landbruget. Denne gang er det om H. C. Andersen.

H. C. Andersen kan ikke lide bønder. Det hører man tit folk sige, og hvis man hermed tænker på de to træskoklaprende kumpaner i "Lille Claus og Store Claus", er der vel noget om snakken. Det må dog betænkes, at Lille Claus er en snu og foretagsom småbruger, der i jordlovenes tidsalder nok ville have stemt radikalt.

H. C. Andersen var som bekendt født i Odense, men havde både på mødrene og fædrene side solide rødder ud i det fynske land, hvordan de nu end er tvundet sammen. Han var som barn nær ved at smage en forvalterpisk, da han sammen med sin moder på "ulovlig" vis samlede aks på en herregårds-mark, men over for Hans Christians forsvarstale: "hvor tør Du slaa mig, da Gud kan see det!" lod den onde forvalter pisk være pisk og gav i stedet drengen et par skilling. Uden at lægge for meget i denne historie får vi måske her en antydning af den udstråling, karisma, der senere hen i livet åbnede alle døre for ham.

Hans kendskab til landlivet i dets forskellige afskygninger ser vi flere eksempler på fra hans ungdomsår. På en rejse

med dampskib fra København til Helsingør sommeren 1826 havde han et typisk dansk landbrugsseneri til bagbords og et skånsk modstykke styrbords. Dommen var inappellabel: danske køer var fede, de skånske magre. Et tiår senere besøgte han sjællandsk landbrug, og blev da præsenteret for et par evindelige landmandsklager: om regnen, man aldrig kan få nok af, selv om jorden sejler med vand, og om kornpriserne, der bevæger sig modsat landmandens forventninger.

Gennem sine bekendte i Odense kom han tidligt i kontakt med livet på fynske herregårde. I sine dagbogsnotiser og breve giver han et levende billede af det mondæne driverliv, han dér fører i sine ferier, men tilsyneladende er han aldeles blind og døv for landbrugsseneriets tillokkelser. Noget har han dog set og hørt. I sin anden roman fra 1836, "O. T.", som for en stor part foregår i et fynsk herregårdsmiljø, lader han en stortalende godsejer, betitlet "kammerjunkeren" fortælle vidt og bredt om sit moderne landbrug. Det er som hentet ud af landøkonomen Carl Dalgas' beskrivelse fra 1837 af Svendborg amt og dets landbrug. Kammerjunkeren præsenterer stolt sit hele katalog af moderne udstyr i mælkestuen, i svinestien og i laden med den moderne tærskemaskine, ja slæber sine gæster ud til voldgravens kant: Kan I se, hvor vi renset den op og kørt det på marken som gødning! Vi må da tro på forfatteren, når han skriver: "Vor Fortælling er intet Phantasiebillede, men Virkeligheden vi leve i, Blod af vort Blod og Kjød af vort Kjød..."

Den næste roman "Kun en Spillemand" har ligeledes en del af handlingen forlagt til et sydfynsk landbomiljø. Her præsenteres vi bl.a. for en bjergsom, umusikalsk bonde fra Ørbæk og hans 12-årige søn, prydet "med et fladt ondskabsfuldt Ansigt". Digterens sympati ligger helt hos de fattige hus-

mandsfolk. Romanens handling må vi her forudsætte bekendt, men dog understrege, at 1830'ernes landbrugsmodernisering stikker hovedet frem adskillige steder i bogen.

Her er vi efter min mening ved et afgørende punkt i Andersens samfundsofattelse. En teknisk revolution er ved at slå igennem og vælter det gamle privilegiesamfund omkuld. En røgspyende dampmaskine er for Andersen selve symbolet på den nye tid, og sættes den på skinner, accelereres udviklingen – og digterens hjerterytme. Fra sin vinduesplads på 1. klasse i den frembrusende dampdrage ser vor digter de ellers så jordbundne bønder blive suget med i udviklingens slipstrøm – med det ene formål at tjene flere

penge. Andersen vil gerne skrive en ny, kulturelt præget Danmarkskrønike, hvor de centrale kapitler helliges kampen for sindets sociale og kulturelle forædling. På forhånd må man dog afvise den tanke, at nyvakte og nyrige bønder også skal have politisk indflydelse. "I vor Tidsalder ville Alle regjere", sukker digteren, uagtet de fleste kun har øvet sig ved at snakke højlydt med "Smaasteen i Munden". Politik var fyrstens sag. Det var og blev H.C. Andersens politiske testamente, men det gik ham alligevel på, at 1840'ernes politiske bannerfører Orla Lehmann flere år senere kaldte ham "royalist"; den kære Orla, han ellers gerne ville ses sammen med i kulturens og dermed åndsmagtens højborg, Det kgl. Teater.

Mest måtte det bekymre Andersen, at 1840'ernes politiske frihedsrøre lagde op til en hård konfrontation mellem dansk og tysk sprog og kultur, ja måske et væbnet opgør med baggrund i nationalitetskampen ved rigets sydgrænse. Modsat fædrelandets lunke holdning til digtergeniet H. C. Andersen tog det tyske, ja det internationale publikum som helhed overstrømmende hjerteligt imod ham. Han blev så feteret i Tyskland, at den prøjsiske konge Friedrich Wilhelm 1846 benådede ham med ridderkorset af den røde tyske ørns 3. klasse. Med front mod de tidens nationalliberale strømninger gjorde han gældende, ikke mindst gennem eventyret "Holger Danske" fra 1845, at Danmarks styrke ikke skulle tælles i kanoner, men i kulturelle frontfigurer som Tycho Brahe, Ludvig Holberg, Bertel Thorvaldsen – ja H. C. Andersen med for den sags skyld.

Da nationalitetskampen flammede op i et slesvig-holstensk oprør, Treårskrigen 1848-50, blev Andersen stedt i et frygteligt dilemma. Folk betvivlede simpelthen hans patriotiske sindelag, og flere af hans nære venner ville overhovedet ikke kendes ved ham, før han havde afsvoret sine tyske sympatier. Da krigen faldt sammen med den politiske frigørelse gennem Junigrundloven 1849, nærmest flygtede han til Sverige. Inden da havde han fremlagt en ny roman "De to Baronesser", der historisk vurderet er ét langt forsvar for den dansk-tyske helstat.

Hans svenske odysse blev dog ret hurtigt overstået, og efter hjemkomsten tog han energisk fat på at genrejse sin patriotiske status, f.eks. ved at skrive "I Danmark er jeg født" foråret 1850. Det styrkede også hans selvtillid, at han nu fik succes som teaterdigter, ikke på Det kgl. Teater, men på det folkelige Casino. Med eventyrkomedien "Meer end Perler og Guld" fik han her sagt tak for sidst ved at udstille det nye folkesty-

H. C. Andersen.

re som et luftsplot, funderet på våde skyer.

I 1850'erne genoptog han sine mange udenlandsrejser og blev da respektfuldt hyldet som en af tidens store digtere, selv om flere af hans tyske venner og beundrere ikke glemte at minde ham om danskerne påståede træskhed. På sin side havde digteren endnu ikke forsonet sig med sine landsmænd. I 1850'erne oplevede de danske bønder en eksempelløs fremgang med stærkt stigende priser på deres produkter, og da sol & regn i smukt afstemte doser fik kornladerne til at bugne, byggedes nye stuehuse og lader overalt. Og ejendomspriserne steg og steg.

Andersen så da den materielle overflodighed som en trussel mod de evige værdier, han havde sat sig for at beskytte i folkestyrets tidsalder. Han ville med egne ord "igjen groe fast i Hjemmets jordbund, drikke dets Solskin, føle dets skarpe Vinde, leve ind i Vrøvlet, ikke kunne baske, uden maaske i et Eventyr...". Og baske gjorde han så sandelig med ikke alt for store mellemrum. Hans eventyr blev nu til historier, hvor han mindede sine land- og landsmænd om, at de ikke måtte glemme Vorherre og historiens bitre lære midt i den grasserende dyrkelse af mammon. Han erindrede om forne tiders bondeplagere blandt herremændene i historien "Alt paa sin rette Plads", hvor en hosekræmmer fra Blichers persongalleri udkøber herremanden – for derefter at etablere nok et adelsstolt slægtsdynasti. Historien klinger ud i et stort selskab, hvor en virtuos fløjtespiller sætter tingene på plads. Kunstens tonevæld blæser "to rige Bønder, der i vor Tid vare voxede ud over deres egen Kornmark, ... ned i Muddergrøften". I historien "Om Aartusinder" tager unge dollarturister fra deres dampfly på kun en uge bestik af et affolket Europa, som en melgrosserer har forvandlet til én stor kornmark. Længe før præriekornet fra USA udkonkurrerede europæisk kornlandbrug havde Andersen stillet diagnosen. Digter er han dog først som sidst. "A B C Bogen" handler naturligt nok om sprogkunstens grundlæggende værktøj, bogstaverne, og af dem sammenrimer digteren en række småvers, ofte med bidsk adresse. Hør blot: *B Bonde*

En *Bonde* før led stor Fortræd,
Nu er han tidt for meget med".

Andersen måtte dog tage sin grundlæggende uvilje mod bønder op til kritisk revision, da han i sommeren 1859 rejste rundt i Vest- og Nordjylland. Midt i den materielle vækst glemte den tids landmænd hverken borgerlige dyder eller kulturelle værdier. Det bevægede Andersen til at digte sine medborgere nok en sjælfuld hymne til det fælles fædreland "Jylland mellem tvende Have". Øernes smukt bølgende landskabssceneri, sat i vers 1850, fik nu sit jyske, kernefulde modstykke. Og bogstavrækkens mange muligheder for at finte til pengegridske, udannede bønder blev lagt ad acta. Folkehøjskolens skaber, af Andersen kaldt "stygge Grundtvig", havde med sit budskab nået bønderne før H. C. Andersen.

Hvis man læse mere herom, kan man konsultere bogen *Andersen og Danmarkshistorien*, udgivet af dansk Lokalhistorisk Forening, DLF. (Se *Slægtsgården* nr. 376 og 377.)

Stumphales levnedsløb

Gennem de sidste par år har der stået en del her i bladet om forfatteren Salomon J. Frifelt, hvis omfattende samling er afleveret til Dansk Slægts-gårdsarkiv. For at udbrede kendskabet til Salomon J. Frifelts mangesidede forfatterskab bringes her en dagligdags grisehistorie – en fortælling om julegrisen. Artiklen var trykt i Dyrevennen december 1940:

Soen skal til at lægge Grise. Den er gammel og veltjent og kendt med Turen. Seks Kuld har den allerede givet fra sig. Nu er det syvende i Optræk. Allerede en Tid har Småkravlet uroet dens side Liv. Nu skal det ha en Ende. Omstændeligt og med Omtanke, som man kan vente af en gammel So, gør den sine Forberedelser til Barselsfærden: Skraber og roder sin Strøelse sammen til en lun Rede – for straks at splitte det ad igen og prøve i et andet Hjørne af Stien. Så tager den en Tot Halm i Munden og gnider løs på Stiens Vægge. – Nok er den So, men der skal alligevel skrappes af og ryddes op i Stuen, så der kan være ordentligt svinerent, når den skal til at barsle. Manden sidder på en Malkestol og ser til, mens han gabet tit og inderligt. – At det gamle Liv da også skal stille an på en Søndag Nat! Karlen er til Bal, og Pigen er til Bal, så han må selv tage hele nattevagten.

"Se så, Gine, stræb nu lidt, så vi ka få det overstået!" Omsider er så Gine færdig og tager fat: stønner og puster og småjamrer. Det første lille Liv ligger der allerede og hiver anstrengt med Bælgen. Og flere følger efter med kortere og længere Mellemrum. Manden har fået andet at tænke på end sin søvnighed. Han må være vagtsom og parat hele tiden for at værge de små, når den syge So kaster sig hid og did eller farer op og travet rundt i Stien. I en stor Roekurv ligger Smågrisene i en rødende, smaskende og klynkende Dyng. Er der lidt Stilstand med Soens Barslen, er Manden optaget af at klippe de nyfødtes Tænder af med en skarp Tang.

Om sider synes Soen at være færdig. Den lægger sig tilrette og byder de spændte Bryster til. Hele Kuldet, 10 i alt, ligger kravlende og pibende og borer de små lyserøde Tryner ind mod den varme Moderkrop, for at finde frem til Mælkekilden. Da, bedst som de er i Gang, og iltre Smask vidner om, at Kilden er fundet, gir Soen et jamrende Hyl. Og bag den ligger et nyt lille Liv. "Hva er Du for en General Bagefter? – Mon der er Lyw i Dig?" Jo, Liv er der i Fyren, den gir et par anstrengte Nys og virrer med Hovedet. Men da den først har været en lille Tid i Roekurven og prøvet Tandlægetangen, er den mindst lige så levende som de andre. Og den suger sig fast som en Igle, da Manden lægger den til Soens bagerste Patte. Da Morgenen gråner Ruderne bag Spindelvævet ude i Stalden, ligger der 11 nyfødte Smågrise og borer sig ind mod den varme Mælkekilde. Den sidste og bagerste i Rækken er den mindste i hele Kuldet. Og den er let kendelig, for den har kun en lille bitte Halestump.

Når de andre Grise i Velværet ved Livet og den varme Modermælk krøller Småhalerne til elegante Spørgsmålstegn, stikker Nr. 11 sin Halestump lige strit til Vejrs som et Udråbstegn. Den er kræng nok. Men den mindste i Holdet bliver den ved at være. "Jow, der er General Bagefter," siger Manden. "Se kuns, hvor den patter og æder, det bette Skidt, og så er den endda stadigvæk bagefter di ander!" Og de 11 tar med god Appetit for sig af Livets Goder: Drikker, sover og slås. Hver Dag følger de ny viden til den fra i Går og udvider deres Verdenserfaring. Hele deres Verden er jo endnu Sostien, og den kender de allerede ret godt. De ved, i hvilket Hjørne der er Strøelse og lunt at ligge, og i hvilket Hjørne der er Bæ og sølet. De har lært at tage Vare, når deres Mor æder, da er de fire Stolper, hun står på, ikke rare at komme for nær. Og de kender hendes fredsæle Grynt, når hun vil til at lægge sig for at gi Die. Det mest spændende i Verden er Ædetruget, hvor deres Mor holder af at stå og smaske. – At hun gider! Det forstår de ikke. De mest fremmelige af Kuldet prøver at gøre som hun, men får kun ringe Udbytte første Gang. En plumper ned i Trugets Æde. – Koldt og fed-

tet. – Føj! – Slukøret og med hængende Hale søger den til Lejet. En anden hvister Soen væk med Trynen. – Væk her! Ingen Næsvisheder! Her holder a Trugskik!

Enkelte af de andre når at smage det våde Pøle i Truget. Nogle synes, der er ikke så ilde. Andre finder det ramt og rivende, så de helt desperate farer løs på Patterne, endda de kender Risikoen her henne ved Ædetruget: at blive væltet og klemt, måske endda trådt halvt fordærvet. Halernes Spørgsmålstegn er nu blevet til hele Småhjul. Kun General Bagefter må stadig nøjes med sin lille Stump og det lidet, den kan sige. Er Humøret snavs, eller den har fået Kanøffel af sine store Søsken, stikker Stumpen lige ud som en Tankestreg. – Er Mælken varm og sød, og Fordøjelsen i Orden, da står Udråbstegnet strit til Vejrs!

Nu og da ser de højt oppe nogle mærkelige Væsener, der ikke ligner Svin og har helt andre Lyde end deres Mor. Men de er udenfor deres Verden og vedrører altså ikke dem. Lidt efter lidt opdager de dog, at de mærkelige Væsener uden for Stien må der også regnes med. De hælder varm, sød Mælk i et lille Ædetrug, de ka klø én så dejligt hen ad Ryggen, men også ta hårdt fat i Ørerne eller løfte én op i et Bagben, så alt svingler rundt, og man er nødt til at skrigte for Livet. Og de små Ornebasser må gennemgå en hårdhændet, pinefuld Operation for at blive skikkelige Galte.

Alt dette er en stadig Fremadskriden i Verdenskundskab. En Dag bliver de alle løftet i Bagben, vendt og drejet og knubset, så de næsten går fra Sans og Samling af Skrig. Da de igen får alle fire mod fast Bund og kan sanse lidt igen, er Verden blevet en hel anden end før. Det er en Grisesti i den modsatte Ende af Stalden. Borte har taget deres Mor. Og hvor meget de end roder og søger, er hun ikke til at finde. Langt borte fra kan de høre hendes Kalden. – Kom! – Kom! – kalder hun. Men de kan ikke komme. Verden er lukket af med kold Cement. Og deres Mor og hendes Mælk er borte. I vildt Savn farer de rundt, skriger og kalder, til de ikke orker mere. Enkelte trøster sig ved Ædetruget, andre gir sig sløv og træd den nye Verden i Vold og borer sig ned i Strøelsen. Da der er gået nogle Dage, har de omtrent glemt deres første Verden med den søde Modermælk og det lune Leje ind mod den varme Moderkrop. Nu har de lært rigtigt at æde og er "skiftet færdige".

En Dag sker der igen noget nyt.

Stalden bliver med eet sær utryg og truende, fordi der står så mange af de mærkelige Væsener og glor over til Grisekuldet. Og som de tager på Vej: bralder op og gjaffer, så det knapt kan høres et ordentligt Grise-grynt! De små Grisebasser bliver løftet i Bagben, vendt og vurderet, til de svingler i Svimlen og tror, at deres arme Liv er forlist. De ved jo intet om, at der er "Griseskifte", eller at den mærkelige Dunst, der kildrer deres Lugtesans, er Piberøg og Punseduft. For Trine Bak har skænket godt for Mændene, det, ved hun, kan betale sig ved Griseskifte. Jo, det er ingen Skade til for de "Halepenge", hun venter at få. Griseskifte er en omstændelig Sag. Hvor meget skal Grisene koste for Parret? Hvem skal have de største, og hvem de mindste? Der skal handles og pruttes, takseres og gives Håndslag mange gange. Det er et helt lille Marked inde i Per Baks Svinehus.

Mændene tager det som et fornøjeligt Forspil til det rigtige Markeds Styrkeprøve i Handelskløgt, hvor det er helt anderledes store Ting, der drejer sig om både til Ære og Værdier – selv om det kan være kreperligt nok, om man lader sig snyde i en Grisehandel. Derfor pruttes og prides der, som store Værdier stod på Spil. Og håndslagene er så drøje, som om hvert gjaldt et Kobbelt Stude. – Det er jo bare en Øvelsesfægtning med duppe Våben, og des mere Ceremoniel og Omrask kræves der ved den slags Markedshandler. Kun lille Dres Hjuler er Fynbo og ikke indlevet i Handelens særegne væsen og uskrevene Love. Han laver

straks Skår i Ceremonien ved uden Indledning eller ordentlig Prutten at gi et alt for højt Bud for et Par af de største af Grisene. Det føles af de andre med Ubehag halvvejs som Indbrud midt i et højtideligt Ritual. Dres Hjulere har ellers hverken Plads eller Råd til at holde mere end een Gris. Men som Husmand trænger han til at hævde sig blandt disse drøje selvsikre Gårdmænd. Og så gir han flot Bud. "Hæ-ø!" – Tykke Tønnes harker en Spytklad over i Stien. "Hva vil Du med to Grise, Du har jo int Plads til mere end een, og den skal endda helst være bøvlbenet for int at rende æ Børster imod æ Loft!" "Bryd Dig aldrig om det! Bryd Dig aldrig om Det!" ivrer Hjuleren. "Jeg står ved mit Bud!" Og så glider Griseskiftet igen frem efter hævdvundne Former. Til sidst er der kun den lille stumphalede igen. "Ja, er der ingen, der vi ha den Svend der, så må a vel helre ta ham," siger Niels Væver sindigt.

Niels er vant til at vente til sidst både her og der og nøjes med det, de andre ikke vil have. Det ka der også somme Tider være Held ved. Per Bak regner ud og tæller efter: "Der bliver Du int snydt, Niels. Du får Kalorius for kuns 5 kroner 50 øre." "Ja, én kan ligeså let bie sig til Lykk som rende sig te'et," mener Niels. Han løser op for Snørøpungen og betaler – tæller nøje og redeligt op i ene småpenge. Så kommer Mændene med deres Sække til de købte Grise. Der må igen vejes og vurderes, for at enhver redeligt kan få den Størrelse, han har købt og betalt.

Grisene farer rundt i Stien og skriger for Livet, men endda undgår de jo ikke, at en fast Næve med et snuftag klemmer sammen om et Bagben og hiver Kalorius til Vejrs i en Tåge af Svimlen og Skrig. Og så ned i Sækkens Mørke. Det er Verdens Undergang. Niels Væver får sin stumphalede Gris i Sækken og hænger den varsomt over Skulderen: "Så Farvel og Tak da!" "Nej, holdt, bi lidt, vi skal da ind og ha en Puns til Lidkøb!" ivrer Per Bak. – Ellers er der jo ingen Lykk ved æ Handel. "Det skal nok gå endda," mener Niels. Han er allerede i Skont ud af Gården. Dres Hjulere er i svar Fristelse. Han vil gærne ha mest mulig Lykke med Handelen – ikke mindst den, der fås gennem et godt Lidkøb! Men Ann derhjemme har ingen tiltro til denne Sikren af Handelslykken. Og hun er en fæl Trumf at spille ud.

Det var ved et Griseskifte forledent År, at Dres gennem et godt Lidkøb havde sikret sig lykke til Handelen så godt, som gøres kunde. Imens det stod på, havde en eller anden Skarnsknægt listet sig til at ta den Gris, som Dres ærligt og redeligt havde betalt for og selv puttet i sin Sæk. Og i Stedet for havde Løjseren puttet en gammel grå Hankat i Sækken. Dres syntes nok, at Sækken var blevet mærkelig let, da han omsider kom til Stumlen hjemad. Det tilskrev han de gode Punser. Han vidste jo med sig selv, at han havde Kræfter for mindst to. Men han vil sent glemme, hvad Ann sae, da hun egenhændigt åbnede for Sækken ude i Grisestien. Aldrig havde han forestillet sig, at hans agtværdige Ægteviv kunde flytte sine 217 Pund med en sådan Fart, som sandfærdigt skete, da et hvæsende, rivegalt Udyr for ud af Sækken i stedet for en skikkelig lille Galtgris. Og om det Opgør, der fulgte, går der endnu skræppe Frasagn ud over Sognet.

Bødkeren ser på de andres lune Øjenblink, at de sikkert mindes lidt af det samme, som han selv. Og det gør Udslaget.

Med et dybt Forsagelsens Suk krummer han Ryg under de to Grise – der altså er den ene for mange – og kommer i Skub ad Hjemmet til. Men de andre går med Per Bak ind til Trine for at betale hende rundelinge Halepenge af de købte Grise – og for at sikre og besegle sig god Lykke til Handelen.

Niels Væver er ventet med Længsel derhjemme. Allerede et Stykke fra Huset kommer lille Mie løbende, så stærkt Stumpbenene kan spille. De to små Fletninger med Sløjfer af Cigarbånd hopper som Vimpler i Blæsten. "Far! Far! Far! Har Du så en lille Grissebasse med hjem?" Lille Mie er snart fire År og vældig spændt på den nye Legekammerat, der offer så sjovt inde i Sækken. Inde i den lille Svinesti lukkes op for Sækken, og Bassen kravler ud. Med blege, skræmte Barneøjne stirrer den rundt på den nye Verden, mens den hjælpeløs virrer med sin lille Tankestreg. "Å nej, Far Far! Se! Se! – Mie er henrykt." "Se Far! Sikke da en sød lille Stumphale." Og så har Grisen fået Navn, som den bærer med Hæder sin fulde Levetid til Ende. "Den ser lidt spids ud," mener Met Væver.

"Bare den nu vil trives, så den ka gi god Juleslagt!" "Ja, den er vist kræng nok," siger Niels, og så fik a den møg billig. Den ska såmænd nok gå godt til. Det kan blive en rar hjælp at gå ind i Vinteren med!"

Niels gør i Tankerne et Overslag over, hvor meget Grutning Grisen kan æde, før den er tjenlig. Og hans Kone laver et Regnestykke over, hvor meget den til sin tid kan fylde i Saltkarret – og hvor længe den kan vare. Julegrisen er det lille Hjems bedste Støtte. Lille Mie og hendes nye Ven er fælles om Barnets og Dyrets Lykke: at kunne leve Nuet uden Tryk af kommende Vintres Fortræd. Hun lokker og kalder. Og Grisen gir sig hen halvt i Selvopgivelse og halvt i Tillid. Er hendes Stemme end ikke et ordentligt ØF, så er den dog så lokkende om som et moderkald: "Å sikke da en sød lille Stumphale! Gis – Gis! Komse så!" Og Stumphale går uden kny ind under sit nye navn og de nye kår hos Væverens.

Den første Dag savnede den sine Søsken og leder efter dem og den Sti, som var så kendt. Så glider det, som var, mere og mere ud og bag ved det, som er: et ordentligt Ædetrug og et tåleligt godt Leje. Kun enkelte Gange kan Ensomheden falde over den som en Angst og Uro. Da valser den fra Hjørne til Hjørne i sin lille Sti og grynter indtrængende og kaldende. Da er det kun lille Mie, der kan få den i Ro. Alle-rede på Afstand kender den hendes rappe små Trin over Stenpikningen. Så lægger den hovedet på Hæld og stiver Ørebrusk og Udråbstegn. Og så snart hun råber det kendte Kald: "Stumphale! Lille Stumphale!" svarer den med et par langtrukne kælnøf, der rummer alt det, en fattig og hengiven lille Dyresjæl kan gi.

Så kravler lille Mie under megen Prusten over i Stien til sin ven. Og Stumphale sidder andægtigt på sin Halestump og hælder kælent Hovedet til Siden, for at Mie skal klø den bag den slatte Ørebrusk. Men det allerlivsaligste Stumphale ved, er dog når Mie tager en Pind og skraber den hen gennem Rygbørsterne. Da krummer den Ryggen op som en spændt Fliitsbue, løfter det ene Bagben og slår Takt med og prøver ihærdigt at vride Trynen ud i en Proptrækker. Alt sammen for at vise, at denne dejlige Kløpind gør godt lige ind i Sjælen! Og lille Mie og Stumphale leger og trives sammen og fremmes daglig i Viden og Vægt. Sådan går Sommer og Høst. Og Efteråret mørknes fremad mod den Måned November, der også i Almanakken kaldes "Slagtemåned".

En grå, sur Vintermorgen før Daggry vågner Stumphale ved en mærkelig Uro i Huset. Der er hastige Træskotråd over Stenpikningen i Gård og Bryggers, der smækkes med Døre og rumsteres med Redskaber og Spande. Grisen rejser lyttende Hovedet fra Halmen. Monstro de endelig kommer og fylder Æde i ruget? – Hele Dagen i Går har Truget været tomt. Og alt, hvad den klagede og skældte ud hjalp ikke spor. Kun lille Mie kom ud til den, kælede længe for den og gav den en sød Gulerod. Men hvad forslog en enkelt Gulerod i en rumlende tom Svinemave! Derfor har den også mere lyttet end sovet sig gennem Natten og jævnlig været et vend henne ved Truget, om dog ikke der var lidt at læske sig på. Der var intet. Men nu kommer det vel – at dømmen efter Træskotrapene.

Så kommer de. Men det er ikke med Mælk og Æde. Døren til Stien Åbnes. Væveren lyser med Lygten, og en fremmed Mand med en underlig Lugt ved Tøjet kommer ind og lægger et Reb om Stumphale. Den prøver at slippe fri, og med klagede Øf kalder den på Mie. Men hun er der ikke. Under hvinende Indsigelser trækkes den ud i Gården, den stritter imod, men det nytter intet. Da standser de foran det hvælvede Bryggerkar og den fremmede Mand sætter en lille, kold tingest på Stumphales Pande – der lyder et skarpt Smæld – men Stumphale hører det ikke – det satte Punktum for Stumphales Levnedsløb.

Men inde i den fjerneste Krog af Huset sidder lille Mie med Ansigtet ind mod Væggen og Hænderne for Ørene. Hun hører Stumphales Klagehøyl, og hun græder så bitterligt, som hun aldrig før i sit Liv har grædt. Det er Stumphales Endeligt og lille Mies første bitre Hjertesorg.

Salomon J. Frifelt.

Fra Slægtsgårdsarkivet

Dansk Slægtsgårdsarkiv har modtaget privatarkivet efter gårdejer og forfatter Salomon J. Frifelt, og nu ønsker arkivet at få en komplet samling af Salomon J. Frifelts bøger.

De bøger af Salomon J. Frifelt, som arkivet er interesseret i at modtage er følgende:

*Af jordens æt.
Røgduft i skumringen.
I kreds om et natligt bål.
Myten.*

*Ad jyske veje sønderud.
Vi tapper af tønden.
Vi svinger vor høle.
Et terningkast.
Dem vester fra 1-3.
Fra vildornen til baconsvinet.
Et stykke vestjysk bondehistorie.
Konsulen.
Hvor veje samles.
Vi hilser på landsmænd.
Med en gyvelgren.
Det skete en søndag.
Østersogn og Vestersogn.
På de gamle kirkeveje.*

*Sognets veteraner.
Vestjylland og Varde Bank.
Højt på strå i det gamle sogn.
Nabo til Krøen Vester.
Dagen og det grønne land.
Bøj dig for blæsten.
Veteranen og døden.*

Læsere, der er interesseret i at hjælpe Dansk Slægtsgårdsarkiv, kan kontakte arkivet onsdage mellem 11 og 15 på telefon 86 48 48 16.

Ejgil Overby

Vagtlægeordning anno 1890

Fru Ellen Høstgaard Møller, Balling i Salling har afleveret denne beretning fra "de gode gamle dage", som er skrevet af Holger Jensen:

En vintermorgenstund omkring 1890 fik min bedstefar Jens P. Jensen, Stærbogård (1848-1931) besked fra kommunen om at køre til Skive for at hente distriktslæge C. M. Schou. Schou var distriktslæge i Skive fra 1862 til sin død i 1895. Han boede i huset mellem Rådhuset og frk. Michaelsens hus, det der nu hedder "Potten". Lægekørsel var dengang noget folk selv måtte sørge for, men var det et hjem, som "var på sognet", eller hvor der ikke var heste og køretøj, var det skik og pligt, at de der havde køretøj skulle stille sig til rådighed. Det gik efter tur.

Bedstefar skulle køre lægen ud til æ Sparres (Spurven), som boede i et hus, der lå der hvor vejen deler sig til Egon Lauersen og Gunnar Frederiksen. Her skulle lægen tilse et ét år gammelt barn og efter sygebesøget skulle han tage lægen med tilbage til Stærbogård. Kommunen havde så sendt besked til Torsmark om at møde her for at køre Schou tilbage til Skive. Bedstefar var vist noget misfornøjet med, at han skulle have den længste tur. Befordringen fra Torsmark slap jo for at køre til udmarken. Efter at bedstefar havde fået besked om at køre, gjorde han sig hurtigt klar og kom af sted. Hestene måtte køres hårdt, da der er 12 km til Skive, og doktoren skulle gerne hurtigt frem til patienten, men da han kom til Skive var Schou ikke hjemme, han var ude på sygebesøg, og et par timer gik inden han kom hjem. Da han fik at vide, at han skulle med til Otting for at tilse et ét år gammelt barn, var han vist lidt tvær over at skulle på så lange en køretur ved vintertide, men han gjorde sig omsider færdig til at tage med på fjedervognen. Et par gange undervejs måtte de dreje fra landevejen fordi han havde nogle patienter, som han ville se til, nu da han kom tæt forbi. Det ene sted var Hem Kjærgård, hvor konen længe havde været syg, og han vidste også, at han altid fik noget at spise der. Herhjemme havde de ventet længe på befordringen. Hans Villadsen, som var staldkarl på Torsmark var kommet ved middagstid, for at køre Schou tilbage til Skive. Han satte hestene på stald, og det var først ved mørkningen de så bedstefar køre forbi på vejen til udmarken. Hans Villadsen kunne nu se, at det ville blive sent inden han fik ende på den lægetur, så han gik hjem efter sin kavaj.

Det sidste stykke vej til udmark var faktisk ikke nogen vej, men kun hjulspor, så derfor var kørselen ikke særlig blid. Doktor Schou klagede sig jævnlige. "Sådan en køretur, og så bare fordi et barn på ét år er blevet syg", sagde han bl. a. Men derud kom de da, barnet blev tilset, og så gik det tilbage til Stærbogård. Her ville doktoren med ind for at få lidt varme. Han spurgte bedstemoder, om han måtte få et glas mælk. Det fik han, og bedstemoder spekulerede på om hun skulle sætte kager frem til ham, men lod det være, da hun havde en anelse om, at der så ingen blev levnet. Doktoren havde nemlig ord for at være meget forslugen, særlig når det andres mad det gjaldt. Han var meget nøjsom, og hans kone var vist meget dårlig til at lave mad. Staldkarlen fra Torsmark havde fået hestene for vognen og de trippede utålmodige foran vinduerne, så Schou begyndte da også at belave sig på at tage sidste etape af turen. Nu var det blevet helt mørkt, og det var ikke almindeligt med lygter på vognene dengang. Bedstefar tog derfor en lygte i hånden og gik ned mod vejen, for at hjælpe dem ordentligt fra gården. Aldrig så snart Schou havde det sidste ben oppe i vognen, så sprang hestene i galop ud af gården og de nåede vejen før bedstefar kom derned med lygten. Af sted gik det nu i strakt galop mod Skive i bælgmørke. Bedstefar klagede nu ikke mere over, at det var ham, der fik den længste tur. "Gamle Jørgen", der var fodermester på Torsmark, fortalte senere at hestene ikke åd noget dagen efter, og så var de klar over, at det ikke havde været nogen blid tur.

Nu kan nogle måske få det indtryk, at distriktslæge Schou var en dårlig person, men det var slet ikke tilfældet. Der er skrevet flere rosede artikler om ham i "Skivebogen", bl. a. skrev Niels P. Bjerregaard i årgang 1950: "Schou var en elskværdig og omgængelig mand, der havde ry for at være en dygtig læge. Til tider kunne han have så mange landture, at han ikke fik tid til anden hvile eller søvn end den han fik i doktorstolen fastspændt til sidefjældene i en stiv vogn, der skrumplede hen ad Salling og Fjends herreders dengang hullede og ujævne veje, men han kunne ikke sige nej, når der kom en vogn for at hente hjælp. Det fortælles også, at på hans dødsleje befalede han sin søn, at læse navnene op på de, der skyldte ham penge, og når de kom til en mand, der sad småt i det, sagde han: "Slet ham!"

Holger Jensen.

Nyt fra kredsene

Fynskredsen

Foreningen på Fyn havde en meget vellykket tur til Den gamle By i Århus onsdag, den 30. november, hvor vi så udstillingen "Dansk Jul genne 300 år" og ellers var rundt i hele købstadsmuseet. Teatertur til København, hvor vi skal opleve operetten "Flagermusen" i det nye operahus tirsdag, den 10. januar 2006 er udsolgt.

Mogens Andersen

Nordsjællandskredsen

Kredsen afholdt efterårsmøde med generalforsamling onsdag den 30. november på Skævinge Kro med 26 deltagere. Aftenen indledtes med generalforsamling. Her valgte kredsens formand gennem en længere årrække, Signe Jensen, at trække sig tilbage, og ny i bestyrelsen blev Helen M. Henriksen, Birkemosegård. Efter kaffen fortalte landboretseksulent Peter Schou Andersen, Nordsjællands Landboforening om oplevelser gennem 35 år.

Signe Jensen

Sjælland Syd

Kredsen afholdt højskolelag den 5. november på Haslev Idræts efterskole med 65 deltagere. Efter formiddagskaffen bød kredsformanden, Ole Krogh Jensen, velkommen og gav ordet til folketingsmedlem Ole Glahn, Viskinge, der talte over emnet: Landsby-samfundene i de nye storkommuner. Et meget interessant foredrag med mange humoristiske indslag. Motto: Nutiden er vores valg til fremtiden. Forstander Karen Bryll Hansen fortalte om skolens historie. Skolen var oprettet som Haslevs første højskole i 1891 af Indre Mission. Skolen har 120 elever på 9. og 10. klasse, og der er altid venteliste. Foruden almindelige skolefag er idræt det primære, hvor eleverne er opdelt i fire idrætsgrupper. Der var rundvisning i de mange skolebygninger og på skolens område. Så ventede der os en fin frokostbuffet. Eftermiddagen begyndte med underholdning af Kongsted sangkor. Da eftermiddagskaffen var indtaget talte pensioneret politiinspektør Vagn Ludvigsen, Greve om sin liv fra landbrugsmedhjælper, to år i Canada, 2 år i USA til karrieren i politiet, der sluttede med stillingen som leder af Station 1 i København (Nørrebro og Vesterbro). En meget humoristisk beretning om lyse og mørke oplevelser i et indholdsrigt liv. Kl. 16.00 tog vi alle hjem – en god oplevelser rigere.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Vejle Amtskreds

Kredsen afholdte generalforsamling onsdag den 30. november på Bredehus i Bredsten, der var 26 deltagere. Aftenens foredragsholder var tidl. forstander på Bygholm Landbrugsskole Niels Gert Nielsen, emnet var: "Fra kommunisme til demokrati i De baltiske lande." Niels Gert Nielsen var fra 1992-2001 ansat ved Skejby Landbrugscenter som rådgiver for de 3 baltiske lande i deres arbejde med at få landbrugsrådgivning tilrettelagt. Han har i dette tidsrum besøgt de 3 lande 80 gange og har sammenlagt tilbragt 1 1/2 år derovre. Det var især i Estland, der er det mest udprægede landbrugsland af de tre. Det var et meget interessant og tankevækkende foredrag om, hvordan et lille undertrykt og udbyttet folk har formået at rejse sig og taget hånd om demokratiet, se ind i fremtiden og få en økonomi, der lå i ruiner, vendt til succes, fordi de har forstået at udnytte det, de er gode til i en global verden og som nye medlemmer af EU. Vi kan faktisk lære meget af dem og ikke omvendt, var Niels Gert Nielsens konklusion. Efter fore-

draget blev generalforsamlingen afviklet med genvalg af Steffen Buch Juul, Jens Jacob Jacobsen og Niels Chr. Jørgensen.

Niels Chr. Jørgensen.

Århus Amtskreds

Den 27. oktober afholdtes ordinær generalforsamling på Gl. Estrup. Aftenen begyndte med et inspirerende, oplysende foredrag. Advokat Lars Mejlvang, Auning fortalte om boligens og ejendomsrettens ukrænkelighed. Der er dog mange undtagelser. Disse undtagelser er nedfældet i over 100 vedtagne love – og der bliver stadig flere. Dette kan måske undre! Advokatfuldmægtig Elisabet Hartlev fortalte om arv og testamenter på en indsigtfuld måde med overskuelige eksempler. Begge foredragsholdere uddelte godt udarbejdet og brugbart materiale til emnerne, og der var god spørgelyst fra tilhørerne. Generalforsamlingen begyndte med at næstformand Jørgen Katholm valgtes til dirigent. Formanden aflagde beretning. Bestyrelsen genvalgte. Medlemmerne havde mange gode forslag om møder i sommeren 2006. Ønskerne omfattede hovedsagelig besøg på godser forskellige steder i amtet. Bestyrelsen arbejder ud fra de indkomne forslag. Der var 28 personer, der deltog i generalforsamlingen, hvor der ble solgt 14 emblemer. Efter generalforsamlingen viste Henry Slemming godt en halv snes rundt i Slægtsgårdsarkivet. Bestyrelsen konstituerede sig uden ændringer. Bestyrelsen består af Jørgen Schmidt, Mørke, Niels Thybo, Spentrup, Hans Alrø, Revn, Henry Slemming, Hammelev, Poul Otto Petersen, Fladstrup, Næstformand Jørgen Katholm, Homå og formand Anne Lis Ladefoged, Revn.

Anne Lis Ladefoged.

Midtjysk kreds

Efterårsmødet blev afholdt den 7. november på Morsø Landbrugsskole. Skolen er landets yngste landbrugsskole, blev indviet i 1984. Så længe man fik det dengang så almindelige statstilskud til landbrugsskoler, klarede man sig forholdsvis godt, men da dette tilskud i 2002 blev ændret til at være afhængigt af elevtallet, og da der de år havde været svigtende tilgang, så det en overgang ud til at skolen måtte lukkes. Redningsplanen blev en tilknytning til Nordvestjysk Uddannelsescenter, så den fremtidige undervisning ikke alene kom til at omfatte landbrugsuddannelse, men også en grunduddannelse for dyrepassere, gartnerelver og maskinførere. Et betød, at elevtallet pludselig ændrede sig fra et landbrugslevetal på nogle og tyve til omkring halvfjers. Nu var der pludselig grobund for skolens bevarelse, selvom landbrugsuddannelsen kun omfatter modul 1 og 2, og hovedparten af eleverne i dag ikke er fastboende på skolen. Vi fik først en grundig introduktion om skolen af deres forstander, (i dag bruges betegnelsen områdeleder), Thomas Schlichting, hvorefter han viste os rundt omkring i de smukke lokaler og elevværelser. Vi nåede også at besøge en nærliggende gård, en tidligere tyrestation, der i dag drives af skolen, og hvor der findes vidt forskellige dyrearter. Under hele turen og ved kaffen var der ivrig spørgelyst, men desværre mødte der alt for få op til det interessante og veltilrettelagte møde.

E. Overby

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen afholdes den 19. januar kl. 14.00 på Høng Landbrugsskole. Efter generalforsamlingen fortæller godsejer Adam greve Moltke-Huitfeldt, Espe om sin slægt og dens godser.

Vagn Juel Jørgensen

Inger M. Hansen,
Svalevej 13,
4440 Mørkøv

POST

B

PP

DANMARK

Magasinpost

Familiens højtider og dansk vejr

I dette efterår har Askholms forlag udsendt to interessante bøger, som har relation til os på landet. Det er Ruth Gunnarsens "Familiens højtider i gamle dage", og Ib Askholms "Den gamle danske vejrbog".

Ruth Gunnarsens bog er en udvidet udgave af hendes herlige bog fra 1980 "Vore gamle kalenderdage". Her fortælles om familiens højtider, årets kalenderdage, om den gamle primstav, og om årets gang. Der er fest, arbejdsliv, tro og overtro.

Der er et meget læseværdigt afsnit om bondens arbejdsliv og så er der en god oversigt over bondens og landbrugets historie i Danmark.

Ib Askholms bog har efter et indledende afsnit om nordboernes og middelaldermenneskernes verdensbillede, hvorefter der berettes om de varsler man tog af dyrenes adfærd, om hvordan man forventede den kommende dags vejr efter naturens signaler. Et afsnit omhandler søfolks gamle vejrviden. Et muntert afsnit om gamle "vejrinstrumenter" og endelig en meget interessant afsnit om vejr og vejrvarsler i Danmarks historie.

Har man ikke i sinde at studere "Dagligliv i Danmark" og "Dagligliv i Norden", så gives der i de to bøger en udmærket og overskuelig gennemgang af vore forfædres liv og tro.

OGN

Familiens højtider i gamle dage
er på 256 sider og koster 198 kr.

Den gamle danske vejrbog
er på 224 sider og koster også 198 kr.

